

BEREISHIS: A STUDY OF TEXT, TRADITION & THEOLOGY

DAY 2: WHAT HAPPENED & WAS IT GOOD?

רמב"ן (בראשית א:ז)

בתוך המים – באמצע המים, בין מים העליונים למים התחתונים. כמו שיש הפרש בין הרקיע למים שעילו הארץ, כך יש הפרש בין מים העליונים לרקיע, הא למדת שהן תליים במאמר. בראשית רבבה (ד ג) וכתבה רש"י. זה מעניין מעשה בראשית הוא, ואל תקוה ממני שאכתב בו דבר, שהענין הוא מסתורי התורה, ואין הפסוקים צריכים לביاور הזה, כי לא יאריך הכתוב בעניינו, והפירוש אסור לירודיו וכל שבען:
אלין:

רמב"ן (בראשית א:ז)

ויש אלהים את הרקיע – לשון עשייה בכל מקום תקון הדבר על מתכונתו:

בראשית רבבה (ד:ז)

... למה אין כתיב בשני כי טוב, רבי יוחנן חני לה בשם רבי יוסי ב"ר חלפתא שבו נבראת גיהנם, שנא' (ישעה ל') כי עורך מאטמול תפטה, يوم שיש בו אטמול ואין בו שלשם, רבי חנינא אומר שבו נבראת מחלוקת, שנאמר ויהי מבديل בין מים למים, א"ר טבימי אם מחלוקת שהיא לתקונו של עולם ולישובו אין בה כי טוב, מחלוקת שהיא לערובו על אחת כמה וכמה, א"ר שמואל לפי שלא נגמרה מלאכת המים, לפיכך כתוב בשלישי כי טוב שני פעמים אחד ל מלאכת המים, וא' ל מלאכתו של יום, שלאה מטרונה אחת את רבי יוסי אמרה לו למה אין כתיב בשני כי טוב, אמר לה אעפ"כ חור וכלו כלו בסוף, שנאמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, אמרה ליה משל ששה בני אדם באין אצלך ואת נתן לכל או"א מנה ולאחד אין את נתןמנה, ואת חור ונותן לכולם מנה אחד, לא נמצא ביד כל אחד מנה ושותות, וביד אחד שתות, את מהא, חור וامر לה כההוא דאמר ר' שמואל בר נחמן לפי שלא נגמרה מלאכת המים, לפיכך כתיב בשלישי ב' פעמים כי טוב, אחת ל מלאכת המים ואחת ל מלאכת היום, רבי לוי בשם רבי תנילאי אמר כתיב (ישעיו מו) מגיד מראשית אחרית, בתקלה בריאותו של עולם צפה הקב"ה משה קרו' טוב, ועתיד ליטול את שלו מתחת יديם לפיכך לא כתיב בהם כי טוב, רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי אמר משל מלך שהוא לו לגאון קשה, אמר המלך הויאל ולגאון זה קשה אל יכתבשמי עלייו בך אמר הקב"ה הויאל והימים הללו לקו בהם דור המבול, דור אנווש, ודור הפלגה, לפיכך אל יכתב בהן כי טוב.

בראשית רבבה (א:ג)

אימתי נבראו המלאכים, ר' יוחנן אמר בב' נבראו המלאכים, הה"ד (תהלים קד) המקורה במים עליותיו וגוי' וכתיב עווה מלאכיו רוחות, ר' חנינא אמר בה' נבראו מלאכים, הדא הוא דכתיב וועוף יעופף על הארץ וגוי, וכתיב (ישעה ו) ובשתים יעופף, רבי לולינה בר טבריא אמר בשם רבי יצחק בין על דעתיה רבי חנינא בין על דעתיה דרבי יוחנן, הכל מודים שלא נבראו ביום ראשון כלם, שלא יאמרו מיכאל היה מותח בדורומו של רקייע, וגבריאל בצדונו, והקב"ה ממדר באמצעו אלא (ישעיה מד) אני ה' עווה כל נטה שם לבדי וגוי מאי כתיב, מי היה שותף עמי בבריאותו של עולם

רביינו בח"י (בראשית א:ד ד"ה ויבדל)

ולא הזכיר "כִּי טוֹב בַּיּוֹם שְׁנִי", וביום השלישי שנגמרה... ואני שואל בזה: ומה בכך אם לא נגמרה מלאכת המים, כיון שנגמרה מלאכת הרקיע ובריאת המלאכים שנבראו ביום שני, היה ראוי שייאמר כי טוב... ויש לי לומר שמכאן ראייה עצומה כי העולם השפל בזמן ישראלי עושין רצונו של מקום הוא עיקר המציאות, שאע"פ שנגמרה ביום השני בריאת הרקיע ו המלאכים שהן העולם העליון, לא היה בזה שלמות עד שנגמרה מלאכת המים השלישי במאמר "יקו" ונעשה העולם השפל, כי כל העולם היה מים והוצרכו להקות במקום אחד כדי שתראתה היבשה, וכאשר בא המאמר "יקו" נתבסס העולם העליון בבריאת העולם השפל זהה, עם זה היה המציאות שלם וראוי להזכיר בו "כִּי טוֹב".... ואולי מפני זה נקראת יבשה "ארץ" לפי שבנה שלם רצון השית' וכונתו במציאות, וכל זה על דרך מדרש רז"ל (סנהדרין צג): גודלים צדיקים יותר מלאכי השרת... ועוד דרשו ז"ל: לפי שבו נברא המחלוקת... ובאור העניין כי השני תחולת השמיים, לכך נקרא שני, והוא סיבה לכל חלוקה ושינוי. ומה שאמרו כי מחלוקת וגיהנים נבראו בו ביום, להתבונן מזה שככל המעורר מחלוקת נדון בגיהנים, וכיון שמחלוקת גיהנים נבראו בו ביום למדנו שהוא יום מזיק, לכן אסרו רז"ל... והמחל' הזה שהיה ביום שני היה תחולת כל מחל' וסתבה, לכך לא נאמר "כִּי טוֹב" שהוא גורם הגורמים אחרי וממנה והלאה היו החולקים ומשנים רצון השית', שהרי השלישי אמר... וברביעי... וב חמישי... ובשישי... ואם כן מצינו בכל הימים אחר יום שני עניין קטרוג ושינוי כוונה ופרוד ורצון וחלוקת דעת בנבראים, וסבירם يوم שני כי ככל באו כחו ונמשכים אחרי

גמ' שבת (קנו).

האי מאן דבתרי בשבא – יהי גבר רגוז. מאי טעמא – משום דאייפליגו ביה מיא.

רמב"ם במורה נבוכים (ב:ל)

לא אמר ביום השני כי טוב, וכבר ידעת מאמרי חכמים ז"ל... ועוד טעם הדבר לדעתך פשוט מאד, והוא, כל מה שהזכיר דבר מענני המציאות שהתחדשו, הנמצאים לעולם, התמידים הייצבים, אמר בדף "כִּי טוֹב", והרקע הזה והדבר אשר עלי הנקרא מים, הדבר בו נעלם כפי שאתה רואה, לפי שאם תפרשculo כפשוטו בקלילות העיון יהיה דבר בלתי מצוי כלל, לפי שאין שם גופ אחר זולת היסודות ביןינו לבין השמים התחתונים ואין שם מים מעל האוויר... ואם יתפרש כפי עניינו וזכה שהכוונה בו, יהיה יותר נעלם, כי חיוبي שהיא מן הסודות המכוסים כדי שלא ידעו הומנו, ודבר שהוא בן הארץ אפשר לומר בו "כִּי טוֹב", כי אין עניין טוב אלא שתועלתו גלויה וניכרת למציאות הנמצאה זהה וקיים לעולם, אבל הדבר שעניינו נעלם ואשר פשוטו בלתי מצוי כך, איזה תועלת גלויה לבני אדם יש בו כדי לומר בו "כִּי טוֹב."